

ЯЛТИНЬСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ ЯК ІНДИКАТОР ІНЕРЦІЙНОСТІ СИСТЕМНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ СВІТОВОГО ПОРЯДКУ

Аналізується ефективність Ялтинської системи міжнародної безпеки, а також особливості нової конструкції міжнародних відносин. Розкрито вади існуючих міжнародних «правил світової гри». Заропоновано базові принципи та механізми їх модернізації з позицій цивілізаційного підходу

Ключові слова: Ялтинська конференція, Східна Європа, геополітика, цивілізаційний підхід.

Анализируется эффективность ялтинской системы международной безопасности, а также особенности новой конструкции международных отношений. Раскрыты недостатки существующих «правил мировой игры». Предложены базовые принципы и механизмы их модернизации с позиций цивилизационного подхода.

Ключевые слова: Ялтинская конференция, Восточная Европа, геополитика, цивилизационный подход.

The effectiveness of Yalta system of international security and peculiarities of a new design of international relations have been analysed. Shortcomings of existing international "rules of the global game, are revealed. Basic principles and mechanisms of their upgrading from the standpoint of civilized approach have been proposed.

Key words: Yalta Conference, East Europe, geopolitics, civilizational approach.

Новації у системі міжнародної безпеки

Традиційно вважається, що Ялтинська і Потсдамська конференції та проміжна міжнародна нарада у Сан-Франциско з підготовки до створення ООН, а також попередні дипломатичні зусилля лідерів країн-переможців дозволили закласти нову конструкцію міжнародних відносин, яка попри всі складнощі і навіть міжнародні конфлікти, принаймні дозволила зробити наш світ більш передбачуваним і стабільним.

Меті економічного відродження повоєнної Європи і фактично забезпечення реалізації ялтинських домовленостей значною мірою були підпорядковані і рішення щодо створення «Міжнародного Валютного Фонду» та «Банку реконструкції та розвитку», прийняті на знаменитій Бреттон - Вудській конференції у 1944 році. Ці міжнародні фінансові установи, насамперед, мали забезпечувати бездефіцитність державних бюджетів держав

світу, що відновлювали раніше зруйновані або лише створювали модерні ринкові економіки. За статутами цих установ, кредити, що надавалися, були спрямовані перш за все на збалансування платіжного балансу і недопущення інфляційних процесів, як передумову стійкого економічного зростання держав-позичальниць.

Принаймні, на перший погляд, у стратегічній перспективі принципи, закладені в Ялті та остаточно оформлені в Потсдамі, спрацювали. Адже в цілому можна констатувати, що завдяки «запровадженню нових принципів співіснування держав з різним суспільним устроєм» у повоєнному світі відбулось покращення рівня безпеки, що дозволило людству здійснити небачений ривок у розвитку продуктивних сил та завдяки науково-технічній революції перейти до нової фази суспільного розвитку – постіндустріального суспільства.

Чергова утопія чи антиутопія?

Але проблема полягає в тому, що доти всі версії про неминучість перемоги ліберального курсу у *всесвітньому* масштабі (настання після краху СРСР знаменитого фукуямівського «кінця історії»), внаслідок якого поява будь-яких широкомасштабних тоталітарних проектів начебто стала в принципі неможливою, а в світі запанував безконфліктний режим системної ринкової самоорганізації, виявилась черговою ілюзією.

Невдовзі після краху держави «розвинутого соціалізму», і, здавалося б, перемоги тепер уже капіталізму у *всесвітньому* масштабі, поступово в оптимально лібералізованій та глобалізованій світовій економіці все сильніше почали проявлятися кризові явища; зокрема знову стрімко зросла кількість небезпечних масштабних військово-політичних конфліктів. *Доводиться констатувати, що за останні десятиліття панування неолібералізму і на тлі загострення так званих глобальних проблем сучасності різко знизився рівень міжнародної безпеки.*

В першу чергу це обумовлено тим, що лідери західних країн прагнули зовсім не докорінного переустрою існуючої системи міжнародних відносин.

Вони виходили з того, що обрана після Першої світової війни стратегія світобудівництва як екстраполяції загально ліберальних принципів конкуренції, максимальної індивідуальної ініціативи на зовнішню політику держав у поєднанні з власними експансіоністськими відстоюванням зон економічних інтересів не спрацювала не тому, що вона була хибна, а тому, що реалізувалась недостатньо послідовно. Така геополітична мотивація, на нашу думку, і призвела до того, що реальний перебіг всесвітньо-історичних подій скоріше руйнував ялтинсько-потсдамську систему, аніж демонстрував її життєздатність, призводячи до наслідків, протилежних задекларованим. Зокрема, на глобальному рівні, здавалося б, цілком позитивні рішення Бреттон-Вудської конференції зі стабілізації світової фінансової системи шляхом прив'язки світових валют до долара, а долара – до золотого стандарту, врешті-решт призвели до нового небаченого витка форсованого розвитку системи світового лихварства, яка ще на початку минулого століття отримала назву «фінансовий імперіалізм».

Безпосереднім наслідком наступної втрати зв'язку між новими посередницькими фінансовими інструментами і не тільки світовою товарною масою і послугами, а реальними обсягами грошової маси, став процес свого роду постнеоколоніального закабалення слаборозвинених країн, які (в тому числі й Україна, і Росія) сьогодні практично потрапили у борговий зашморг. Подібна геоекономічна стратегія нерозривно пов'язана з необхідністю демонстрації військової сили для захисту своїх фактично колоніальних зазіхань.

Етнонаціональний вимір проблеми міжнародної стабільності

Ще однією важливою складовою ялтинського плану світового переустрою на більш гуманних засадах, нерозривно пов'язаною з намаганням створити глобальне економічне процвітання та досягти поетапної військової розрядки, була чергова спроба глобального вирішення національного питання фактично у всесвітньому масштабі. Стратегія деколонізації повинна було складатись з двох етапів. На першому з них, перехідному етапі, за рахунок мобілізації не стільки

власне національної скільки етнічної свідомості повинні мали бути зруйновані всі колоніальні імперські утворення, розчищена дорога для економічної експансії переважно американських ТНК. Але другий етап, а саме орієнтація на інформаційну і фінансову глобалізацію, вже передбачав не що інше, як згортання процесу формування новостворених формально незалежних держав у якості класичних націй-держав і їхню наступну інтеграцію у світовий економічний простір (не випадково неоліберальні концепції глобалізму вже розглядають національну державу лише як проміжний етап на шляху по повної уніфікації світової економіки, за якої національні кордони будуть мати суто декоративний статус).

Такий проект насправді означав реалізацію глобально-імперського інтересу світового економічного і військового гегемона – США, з одного боку, а з другого – породив подібну до нацизму, який багато в чому був неадекватною реакцією на радянський тоталітарний та ліберальний проекти, позірну протилежність неоліберальному експансіонізму – експансіонізм етнічно-фундаменталістський, який пізніше в контексті інформаційної війни Заходу проти Близького Сходу отримав назву світового тероризму.

Отже, замість діалектичного синтезу універсального і національного на даному етапі історії ми знову, схоже, повернулись до позірної (амбівалентної) протилежності неорасизму і світового гегемонізму часів 30-х рр. ХХ ст. Причому внаслідок паразитично-споживацької налаштованості неоліберального проекту і намагання перекласти тягар малокваліфікованої праці на імігрантів із зон економічної нестабільності і масового зубожіння виникає конфліктність не просто між етнічними традиціями, а між релігійно-фундаменталістською та демократично-ліберальною системами цінностей всередині самих розвинених держав і, насамперед, у країнах ЄС і США [1, с.369-429].

Від неоконсервативної «realpolitik» до реальних реформ ?!

Найгірше полягає в тому, що практика подвійних стандартів стратегічно не сприяє економічному зростанню, а, навпаки, підриває економічний

потенціал самих США. Французький дослідник Е.Тодд з цього приводу справедливо зазначає, що практика зиску нинішнього режиму міжнародного кредитування, закладеного у Бреттон-Вудсі, насправді шкодить розвитку інноваційного потенціалу американської економіки: «...глобалізація організована за принципом асиметрії, а не симетрії. Світ виробляє дедалі більше для споживання Америкою. У США відсутня будь-яка рівновага між експортом та імпортом. Автономна нація, економіка якої одразу після війни відзначалась перевиробництвом, опинилася в осерді системи, де покликана радше споживати, ніж виробляти» [3,с.61].

Прямим наслідком цих процесів є те, що по відношенню до країн, і насамперед України, яким Захід допомагає «врятувати демократію», вищезгадана стратегія подвійних стандартів подекуди дуже нагадує інтенсивну терапію з порятунку постійно знекровленої людини, яка вже не може більше бути донором. Так, в минулому році Україна, яка «захищає цивілізований світ від російського імперіалізму», отримала «економічної допомоги» від міжнародних фінансових організацій на суму приблизно 9 млрд. доларів, а повернула у формі відсотків за раніше взяті кредити близько 11 млрд. доларів, хоча, наприклад, в Польщі велика частина зовнішнього боргу свого часу була просто списана як винагорода за активний розвал соцтабору та підтримку американських інтересів у Європі.

Отже, підсумовуючи, можна зазначити, що імперський тип глобалізму, пов'язаний з фінансово-імперіалістичними стратегіями, намагаючись хоча б пом'якшити ним же створені проблеми, насправді все більше їх загострює. Адже насправді точками зростання, трансформації індустріалізму в так званий постіндустріалізм стали країни «економічного дива», і в першу чергу переможці Другій світовій війні Японія та Німеччина, провідники яких спірались на засади суспільного ладу, в яких вдало поєднували принципи правової і національної держави, ідеали демократії та патріотизму [5].

Що ж до модернізації існуючої міжнародної системи міжнародної безпеки, то, по-перше, існуюча структура Ради Безпеки не відповідає сучасним

реаліям, адже за часів Ялти «ця система відповідала вимогам, пов'язаним з прагненням наділити ООН такою силою ефективності, якої так вбивчо не вистачало Лізі Націй. Особливі повноваження, якими були наділені держави, які вважались переможцями в 1945 році, могли здаватись природними, якщо не просто легітимними, в очах населення планети тієї епохи. Але безсумнівно, що ситуація змінилась наприкінці ХХ століття» [2,с.425-426]. Адже, як справедливо зазначає автор цитованого дослідження, на статус постійних членів Ради Безпеки сьогодні повинні претендувати, як мінімум, Японія, Німеччина, Індія.

У більш віддаленій перспективі у разі зміни вектора суспільно-економічного розвитку йдеться про створення «світового уряду» не з тінювих фінансових еліт, а з делегатів від цілих політичних та економічних об'єднань. Подібну ідею, яка має ґрунтуватись на особливій моделі переструктурування глобального простору як своєрідної гео економічної олігополії потужних союзів типа ЄС підтримує і провідний сучасний соціолог та політолог Ю.Хабермас: «Тільки за участі цих глобальних гравців, здатних створити політичну противагу стрімкому розвитку ринків, ООН отримає основу, яка гарантує здійснення «благородних» програм і політичних практик» [4,с. 26].

Тому, підсумовуючи, можна сказати, що нова Ялта сьогодні справді на часі, позаяк запропонований повоєнний «новий світовий порядок» виявився на практиці «недобре забутим старим». Але засади цієї «Ялти-2» безумовно мають бути протилежними путінським мріям про черговий переділ державних кордонів і, що, найважливіше, будуватись на *справді принципово нових підходах до реформування світового порядку, в основу яких мають бути покладені економічні та політичні інституціональні зміни, які б дозволили не протиставляти, а синтезувати універсальні та модерні національні виміри існування світових акторів різних масштабів.*

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Безопасность Европы. – М.: Издательство «Весь Мир», 2011. – 752 с. 2. Монография Т. де Действие и система мира. – М.: Московский государственный институт международных отношений (Университет); «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2005. – 488 с. 3. Тодд Е. Після імперії. Ессе про загнивання американської системи. – Львів: Кальварія, 2006 – 188 с. 4. Хабермас Ю. Расколотый Запад. – М.: Издательство «Весь мир», 2008. – 192 с. 5. Шморгун О. Сучасний глобалізм у пошуку антикризової стратегії // Філософія грошей в епоху фінансової цивілізації. – К.: УБС НБУ, 2010. – С. 246-257.

УДК 327.56

Вовк В. М.

ЯЛТИНСЬКІ ДОМОВЛЕНОСТІ І ПАНУВАННЯ РЕАЛІСТИЧНОГО ПОРЯДКУ

У статті йдеться про зв'язок «ялтинської» парадигми міжнародних відносин з пануванням реалістичного порядку. Розглянуто механізми врегулювання міждержавних конфліктів у перспективі інтересів провідних держав.

Ключові слова: «ялтинська» парадигма, реалістичний порядок, міждержавні конфлікти.

Ялтинские соглашения и господство реалистического порядка.

В статье идёт речь о связи «ялтинской» парадигмы международных отношений с господством реалистического порядка. Рассмотрены механизмы урегулирования межгосударственных конфликтов в перспективе интересов ведущих государств.

Ключевые слова: «ялтинская» парадигма, реалистический порядок, межгосударственные конфликты.

In this article it deals with Yalta paradigm of international relations in the context of realistic order domination. It is analyzed the mechanisms of international conflicts settlement from the point of view of the main states.

Key words: Yalta paradigm, realistic order, international conflicts.

Ялтинські домовленості, а отже і так званий пост-ялтинський мир, були черговою віхою у багатовіковому усталенні системі міжнародної безпеки після глобального збройного конфлікту – Другої світової війни. Так само після тридцятилітньої війни у 1648 році було встановлено Вестфальський мир, після перемоги коаліції над Наполеоном Бонапартом – підписані Віденські угоди, після Першої світової – Версальський мир. І щоразу в основі угод, за винятком